

АТАНАС П. СЛАВОВ
ВИТАЛЕРТОН

chitanka.info

Следобедното слънце беше превзело бай Пешовите очила, така че валчестата му стригана глава вместо очи имаше две прозорчета, в които се блискаше ослепителна лава. Асен докара поредната бутилка от серпантината и погледна очаквателно към зрителя си. Всеки ден по това време бай Пешо Моргата, една от най-незаменимите личности в болницата, заставаше неподвижно до купчината пълни кислородни бутилки и с леко отворена уста, с нечовешко търпение изчакаше, докато всички бутилки захаят резбите на преходниците, за да може да поведе разговор. Общуването бе слабото място на бай Пешо — лекарите обсъждаха с него само качествата на труповете, а сестрите, санитарките и другият обслужващ персонал смутено или шегаджийски избягваха контакта: за тях той беше ако не самата материализирана смърт, то поне някакъв неясен неин символ. Асен неведнъж беше забелязвал как някоя дебела санитарка, след като се ръкува по необходимост с бай Пешо, скришом избърсва тлъстата си мазна длан в бялата престилка — не че чак толкова, но за всеки случай. Асен бе един от малкото работници в болницата, които никога не избягваха монолозите на бай Пешо — от една страна, беше свободен от споменатите предразсъдъци, а от друга, неграмотният байчо го забавляваше със селската си склонност към философстване, имащо връзка с философията само поради интереса към живота и смъртта.

Скоро всички необходими кранове бяха завъртени и от пристройката се разнесе познатото свистене, което за един опитен кислороден техник означаваше, че всичко е в пълен ред. Асен беше именно такъв. Това, че е прекъснал студент по медицина, знаеха само няколко души — останалите го викаха Асо Кислороднио.

— Асо си е добре, нали? Кислороден техник да си на тези времена, ей!

Без да се обръща, Асен знаеше, че това е Христо водопроводчикът, който в този момент стремително пренася зад гърба му големия си крив нос и двуметрова тръба цол и половина.

Бай Пешо прие казаното като сигнал за разговор:

— Кво става, и днеска ли че ги поиш? — кимна той към кислородната станция. — И да ги поиш, и да не ги поиш, все ща са куртулишат.

В неговия универсален речник „да се куртулишат“ означаваше или да се успокоят, или да умрат. За него кислородната машина не

беше по-различна от механизиранията доилка на село, само че тук вместо мляко в устата на болните се подава кислород под налягане.

— Абе кво да ги правиш? — отвърна му в същия стил Асен. — Ами ако не се куртулишат? И почнат да пишат оплаквания?

— Ща са куртулишат те, ща са куртулишат! Като им зашият мозъко в корема, всички се куртулишат! — обещаващо се усмихна бай Пешо и почеса стригания си череп с бавни дебели пръсти.

„Мозъка в корема — криво се усмихна Асен. — Тоя некрофилософ съвсем нахитря.“ Той придърпа с крак един празен сандък и седна — все пак бутилките, макар и малко на брой, тежаха по осемдесет кила всяка. Бай Пешо сметна това за покана и намести мащабното си седалище на съседния сандък.

— Ти кво мислиш, Асо... — започна той, но точно в този момент през порталната врата се разнесоха оглушителни звуци от клаксони. Асен отпусна схванатите си ръце и се вгледа. Там ставаше нещо интересно. Откъм левия ъгъл на патологията беше излязла кола, отнасяща поредния клиент на бай Пешо в неговия последен път. От другата, по-широка врата щастливи родители с нов „Трабант“ изнасяха новородената си рожба.

Колите не можеха да излязат от двора на болницата, защото улицата беше задръстена от сватбена колона, очакваща зелен светофар. Кърпички върху антените, дантелена кукла с глупави стъклени очи, младоженци с полупиян от значимостта на събитието поглед, който зареяно плъзва по киселата физиономия на шофьора, возещ мъртвеца, по щастливите лица на младото семейство, обзавело се с бебе, и отминава нататък. Светофарът най-сетне им влезе в положението и даде зелена улица. Сватбената колона изтече по пътя си, двете коли също изчезнаха — всяка в своята посока.

„Те ти тебе философия на живота и смъртта, бай Пешо“ — помисли си Асен и погледна към моргаджията. Той бе застинал неподвижно и само недоволното пукане на сандъка под него издаваше живота в тежкото тяло. Слънцето, скрило се зад острия ръб на покрива, беше изтеглило лавата си от очилата и там сега примигваха две късогледни, смешни зад оптиката, безсъдържателни очи. Беше ясно, че той е в състояние да седи така половин час, че и повече, преди да произнесе следващата реплика. Сякаш такива явления като полета на времето нямаха нищо общо с него. „Никога няма да науча как тече

животът в подобни хора“ — помисли Асен и се надигна със сладко протягане. До края на работното време оставаха петнадесет минути — тъкмо да се преоблече. Смъкна синята престилка и лениво я понесе към вратата на кислородната станция.

Протегна ръка към закачалката — и замря. Нещо допълнително имаше към равномерното съскане на кислорода. Някакво метално скърцане, леко пропукване на лист, разпъван от страхотно напрежение. Това напрежение като вълна навлезе в паметта на Асен — някъде там беше записано, че този звук е опасен. После времето започна неимоверно да се сгъстява, понесе го по стълбата към долната компресорна стая, откъдето идваше звукът. Надолу, през едно, през две, през три стъпала, завой, два метра коридорче, врата, боже мой, сега пък и ключ, ключа за осветлението... да!

Погледът се стрелна през стаята. За изостреното внимание бе ясно — цистерната! Двуметровата цистерна за сгъстен въздух, която сутринта включиха към новоремонтирания компресор. Тя издаваше този странен звук. Манометърът с червено ограничение за пет атмосфери сега докосваше с езичето си цифрата девет. Беше достатъчно за очите, но не и за мозъка, който никога не се доверяваше на рефлексите. Асен с ужас следеше бавните си разсъждения — какво да се направи, дявол да го вземе, кое да изключи по-напред, компресора ли, глупости, той е нагнетил достатъчно, ще гръмне, въпросът е кога, дали да не изключи поне тока, че ще стане късо... Животното у него, шибано от инстинкта за самосъхранение, вътрешно усещаше как металът на корпуса едва издържа, докато ръката с бавно като в течност движение се протяга към шалтера, но не го достига.

Стените на цистерната издържаха с чест. Отдели се само заварката на дъното. Двуметровият цилиндър все така бавно, като под вода, подскочи нагоре и се залепи за тавана. Освободеният въздух враждебно и твърдо блъсна Асен в гърдите, разпъна тъпанчетата, силно, още по-силно, проклятие... Стената...

Сиво, може би черно, може би бяло пространство, изпъстрено със светли, а може би и тъмни трептящи точки, повърхност без измерения, кълтящо бръмчене, постепенно затихващо, потъмняващо, възвръщащо чувствата. Някъде вътре се взривява болката. Тялото, пълно с толкова мускули и кости, за нея е като празна зала, в която тя резонира, рикошира, догонва и задминава себе си, докато крехките

стени на това съоръжение с човекоподобна форма не затреперят и бързо, а може би мъчително бавно започнат да се разпадат (в мига всички вечности са равни). Стените рухват, оголвайки стенещата основа. Като че ли малко остава, докато и тя престане да съществува — но в този миг в нея се впива мъничка, нищожна болчица, като спасително „змийско“ ухапване, което пронизва вената. По нейното острие навлиза нещо широко, властно, силно, в което голямата болка започва да се стапя. За миг мисълта се връща, мъчително освободена, за да почувства как иглата излиза от прободената вена. После меката, заглушаваща всичко морфинова вълна залюлява мозъка в спасителен сън, където времето не съществува...

Мислите се пробуждаха постепенно, все още пияно клатушкащи се, но вече напипали своите пътеки. Тежките клепачи още не можеха да се вдигнат, но през ушите започваха да се промъкват някакви шумове, постепенно подредени във фонемни, оттам — в думи. Тези думи значеха нещо. Латински, Асене. Езикът на медицината. „Акутис...“ Остро. Какво остро? Гласът продължава поясненията си. Другите гласове слушат внимателно, някой допълва, друг уточнява, трети — познат! — повечето време мълчи, за да може да прогнозира последствията. Какви последствия могат да имат счупването на три ребра отдясно, нараняването на белодробната тъкан, травмата на бъбреците? И най-вече — прекъсването на гръбнака и остроото възпаление на гръбначния мозък? Летални, Ваньо, летални.

Асен успя да отвори очи. Простена — не толкова от болката, която още спеше, колкото от ужасната гледка. Няколко мътни фигури с бели престилки, над яките стърчат не глави, а прозрачни цилиндри, наполовина пълни с нещо червено. Чули стона, фигурите се устремяват към леглото, а главите остават да висят във въздуха... Господи, какви глави, това са банките на реанимационната система, ето и статива, на който се крепят тънките тръбички, отиващи естествено към ръката му. А фигурите си имат нормални човешки глави, и то познати — д-р Петров от хирургията, Калчев от вътрешното, сестра Горанова... И Ваньо, разбира се. Асен успя да фокусира очите си и да срещне погледа му — тревожен, страшно изплашен и радостен от неговото пробуждане. Опитва се да се усмихне ободрително. Какво ще ме ободряваш бе, Ваньо! Асен се закашля, нещо остро срязва гърдите му отдясно. Счупените ребра.

— Спокойно, Асо — бързо заговори Иван. — Още не можеш да говориш. След малко. И шепнешком.

— Е, сега можем да си поговорим, Асо. Само не се хаби много, защото ще забавиш скорошното си излекуване.

Асен го гледа дълго, без да каже нищо, докато младият лекар усети как почва да губи окуражителната си усмивка. Отмести поглед към „анамнезната“ папка, която държеше в леко треперещите си ръце.

— Скорошно? — свистящо попита Асен. Иван не можа да изтълкува изменения му глас и за всеки случай побърза да каже:

— Разбира се. Петров ми се оплака от някои счупвания, но нищо, вика, за два-три месеца ще зараснат. А Калчев...

— Виж какво, Ваньо — пак така свистящо го прекъсна Асен.

— Да?

— Я зарежи!

— Какво да зарежа? — все още с добре докарана изненада попита лекарят.

— Ние с теб от колко време се познаваме? — отвърна с въпрос Асен.

— Има-няма половин година вече.

— И какво правим всяка седмица в петък следобед?

Иван криво се усмихна, подтиснат от неуместността на разговора:

— Чешем си езиците и гризем кокалите на родната медицина.

— И как ме наричаш, когато те ядосам с разсъжденията си?

— Най-добрия философ сред медиците и най-добрия медик сред философите...

— Е, тогава защо смяташ, че не мога да бъда философ, когато става въпрос за собственото ми телесно състояние?

Младият лекар мрачно заби поглед в папката.

— Работата е там — с тих извинителен глас продължи Асен, — че дойдох в съзнание, без да дам веднага външни признаци за това. Чух разговора ви. Съгласи се, достатъчно разбирам от медицина, за да преценя, че преходът в най-добрия от световите ми е почти сигурен. Или както казва доктор Калчев: „Само чудо на вътрешна мобилизация би могло да го спаси...“ Ваньо!

— Да? — отвърна другият с огромно усилие над себе си.

— Приложи ми виталертоната.

Побледнял, младият лекар впи пръсти в края на леглото и отчаяно зашепна:

— Не, Асо, не искай това от мен, моля те! Знаеш, експериментите с виталертонa сега започват. Само на животни е изпитван! Знаеш, че има законен ред за разрешаване на експеримент върху човек! Не мога. Асо!

— Знам, Ваньо! А ти знаеш, че нямам друг шанс. В най-добрия случай, който е почти невъзможен, ще остана полужив инвалид, като разтегля смъртта си във времето. Дай ми шанса, Ваньо!

— Как мислиш, че ще живея после, ако стана виновник за смъртта ти?

— Ваньо, не ме заблуждавай. Сигурно си забравил, че веднъж ми обясни принципа на действие на виталертонa. Създаване на фантомна върхова алертност, което ще рече, че лекарството вгражда в организма еталонна представа за най-съвършеното състояние, като по този начин мобилизира всички резерви за постигането му. Виждаш ли каква памет, Ваньо? Виталертонът не може да причини смърт!

— Смърт не, но психически увреждания...

— Психиката ми е здрава.

Младият лекар дълго не отговори. Стана и с малко смешната си клатушкаща се походка отиде до прозореца, погледна бързо навън, сякаш клъвна гледката, не видя там нищо и се обърна към очакващото лице на Асен:

— Усещам, че ще направя грешка, но ти си прав, не мога да ти откажа. Сигурно е прав и Петров, че няма да стана истински лекар и по-добре да си седя в лабораторията.

Той помълча и сухо добави:

— Пригответи се за петдневен сън. Довечера ще ти бия виталертонa.

* * *

„... 17 май — първи ден от лечебния цикъл.
Ускоряване на пулса, кръвното налягане е близко до

нормалното. Признаци за активна кръвотворна дейност на костния мозък. Кървенето на раните престава.

На 18 и 19 май почти всички рани се затвориха. Признаци за срастване на костите, възстановяване на повредените органи. Температурата на тялото все още е висока...“

Химикалката засече и лекарят припряно започна да търси нещо за писане. Дори и молив, все пак чернова е. Сега да запише най-важното, после ще дойде протоколът с всичките подробности. Сега — главното, процесът, промяната! Веднъж да се събуди Асо. Първо ще го попита как е било на оня свят. И Асо, разбира се, ще почне да разправя как две сочни ангелици отнесли душата му в рая, но било затворено и трябвало да чака приемния час... Ох, най-сетне молив!

„На 21 май — последен ден от лечебния цикъл — организмът на болния изцяло се възстанови. Честотата на пулса спадна, приближи се към нормалната. Температура: 36,8°. От раните не са останали даже белези. Всеки момент трябва да се събуди...“

— Докторе, събуди се! — още преди да отвори вратата, извика отвън санитарката. В гласа ѝ имаше не толкова радост, колкото страх, и лекарят изненадано се обърна:

— Влез де, Марче!

Санитарката вмъкна килограмите си в кабинета и се облегна на стената. Заговори бързо:

— Той се събуди, докторе, стана!

— Стана ли?!

— Да, разхожда се из стаята, спира пред огледалото, и... гледа!

В последните думи имаше толкова ужас, че Иван усети да го побиват тръпки.

— Как гледа?

— Ами... така! — опули се санитарката, мъчейки се да покаже как гледа Асен.

Изразът ѝ беше такъв, че лекарят решително я заобиколи и изскочи в коридора. Санитарката го последва, без да престава да говори, но Иван не я слушаше, изпълнен с необяснима тревога, дори страх. Той помоли жената да остане навън — пък и тя явно нямаше желание да влиза повторно. Затвори вратата и потърси с поглед Асен.

Асен стоеше пред огледалото в ъгъла и разглеждаше ръцете си. После вдигна глава и започна да опипва с пръсти косата, лицето, шията, внимателно втренчен в отражението.

— Ха добро утро! — подхвърли Иван, мъчейки се да говори весело. — Ще кажеш ли сега как беше на...

Той млъкна — Асен се обърна към него. Очите... Иван почувства, че всеки момент ще почне да се отдръпва назад, а краката няма да го слушат и той ще падне върху линолеума. Погледът на Асо беше като ръка, която неумолимо и силно тласка назад, по-далеч от нея, от тази необяснима поглъщаща дълбочина, която пронизва, навлиза... Младият лекар с труд извърна глава към прозореца. Равновесието се възстанови, но нещо го теглеше да погледне отново натам, към очите на Асен, в които...

— Ваньо — каза Асен с такъв тон, сякаш се отвърщаваше от собствения си глас, — остави ме сам, моля те. За един час. Или за два. Ела после. Моля те.

И още нещо имаше в гласа му. Нещо, което накара лекаря, без да задава въпроси, да излезе в коридора. Санитарката го чакаше. Той срещна погледа ѝ, пълен със страх и въпроси, и неочаквано за себе си глухо промърмори:

— Права си. Гледа.

* * *

„Ваньо, медицината свърши своята работа. И философията... свърши. Аз вече се събудих и по всички ваши анамнези съм ако не здрав, то вървящ към скорошно оздравяване. Кръвта ми безпрепятствено тече във вените, костите са цели, мускулите покорно се свиват и отпускат, когато им заповядам. Виталертонът действа точно според

очакванията. Той създаде в организма ми такъв стремеж към съвършенство, че всички вътрешни сили, дори тези, които не се включват и в мига на смъртта, бяха на фронта. Победата е тяхна. Но каква победа, Ваньо!

Извинявай, че пиша хаотично, нелогично и навярно непоследователно. Сигурно ще има много излишни и много недоизказани неща. Но разбери ме, Ваньо — думите ме отвращават! Те засядат в гърлото със своята ъгловата, неестествена, невярна спрямо същността форма. Никакви думи не могат да опишат това, което беше, Ваньо! Никакви.

Спомняш ли си как добре понасяха виталертоната мишките и морските свинчета? Само при шимпанзетата, оплакваше се ти, имало някакви смущения: известно време след лечението не приемали храна, не се интересували от нищо, дори от самките си! Докато един ден пийналият пазач се ядосал и яко ги набил с дръжката на метлата. Това ги изкарало от меланхоличното състояние, започнали да ядат и така нататък. Долавяш ли? Грубата проза на метлата била достатъчна за да прекъсна спомена за сънуването. При слабата асоциативна и образна памет на маймуната метлата е била достатъчна да я разтърси чрез животинския инстинкт за самосъхранение, и върне към привичния автоматизъм на оцеляване и физиологична радост.

Но това става само до нивото на шимпанзето, Ваньо! За човека няма такава метла която да го вкара обратно в клетката на предишната простота. Защото паметта му, вечната неизтребима тъга по другото, го обрича на непримиримост към сегашното.

Мисля си за наркоманите, Ваньо. За това ли става въпрос? Щеше да бъде лесно, ако просто съм станал наркоман — отпадък и толкоз! Но аз не искам да притежавам нова доза Виталертон и да изживявам отново и отново... Защото вече ще знам, че това е илюзия и скоро ще свърши, а това, което преживях, няма смисъл ако е видение... Но нека по ред:

Навярно си спомняш, че доктор Христов в лекциите си много обичаше да повтаря думите на Авицена за типове здравословно състояние у хората — първият, когато дефектите на тялото непрекъснато създават страдание; вторият, когато телесните недъзи не се усещат прекалено натрапчиво и третият, крайно малочислен — наистина здравите, при които цялото тяло живее безотказно като услажда духа и му помага да се развива. Всички ние, Ваньо, със своите микроалергии, микроневрози, микронеразположения се смятаме за здрави, а принадлежим към втория тип — поносимото, разтеглено във времето и пространството на нашето ежедневие страдание, което не прекъсва съществуването ни, но за развитието на духа... Ако успяваме все пак да сторим нещо с него, това е с цената на такива усилия и напъни, които пък от своя страна скъсяват живота на тялото... Тогава обичаме да квичим с философска гордост — неговото творчество беше като горене и той се изпепели.

Разбира се, аз опростявам нещата. Когато дойдох на себе си се усещах като огромна зала, под чиито сводове се гонят мощни звуци на велика музика. Оркестърът си е отишъл, но музиката с гаснеща сила отново и отново гони могъщите акорди от Абсолютната Симфония на Живота. Този Живот, който ме владя през тези пет дни, когато за теб бях спящ. Когато според теб и твоите прибори вълшебно възстановявах костните и мускулни травми.

Знам, че нямаш търпение да научиш какво в същност съм сънувал през тези пет дни. Нелепо ми звучи — сънувал — за мен този сън беше реалност, Ваньо, истина. Но аз не мога и не трябва да го описвам.

Не мога — защото думите ме отвращават със своята безпомощност.

Не трябва — защото съществува макар и малка вероятност да постигна образа на истината и за теб, както и всеки който го прочете, да се захлопне капана, в който попаднах аз.

Виталертонът прекрасно разговаря с тялото, Ваньо. Всяка ранена клетка чува неговия хипнотичен шепот, възмечтава съвършенството си, и обединила усилия с другите прави чудесата на самоизграждането. Като при танца на нестинарите, които не усещат огъня, като при христовите стигматици, които всяка година образуват кръстните рани на Христос по тялото си... И това става с всяка клетка, с всеки орган. С целия организъм. А част от него е и Мозъкът — не по-прост от самата Вселена, изоморфен на Нея. Изтъкан от безбройни преплитания на безкрайното и крайното, осъзнатото и неосъзнатото, от действително и желано. Тук се отваря капанът, Ваньо! «От земна кал и звезден прах, духът със тяло е омесен...» — помниш ли Пламен Цонев? Духът и тялото са в непрекъсната обратна връзка. И всичко, което придобива тялото стократно усилено се подхваща от разума. Особено като става дума за фантомите на желаното по-съвършено. Тези фантоми ме довършиха, Ваньо.

Пет дни, а може би пет години, може би пет живота аз бях друг. Движех се с красота и ловкост, спрямо които вашата красота и ловкост са като гърчовете на паралитик, който разплисква чашата вода, докато я поднесе до устата си. Външността ми беше същата — знаеш, че винаги съм минавал за красив мъж, — но всяка черта на лицето ми, пречупена през призмата на единствено възможното си съвършенство, стоеше до другите в хармония, за която няма названия. Както няма названия за сетивата, чрез които вкарвах света у себе си. Водопади от образи, в сравнение с които така нареченото зрение е като опипването на слепеца. Океан от звуци, в който обичайният слух е сетивна локвичка. Сетива, сетива, осезания и предчувствия, имащи стойност на познание...

И всичко свърши, Ваньо! Когато — според вас — се върнах към живота, светът угасна за мен. Сякаш някъде високо в небето бяха отвинтили слънцето и на негово място светна жалка електрическа крушка. Хилядите ми сетива

сякаш потънаха в глухота — не можих да осъзная, че просто вече ги нямам.

Отново ги нямам!

Бях пред огледалото, Ваньо. Видях каква е външността ми.

Видях какви движения съм обречен да правя.

Почувствах как ми предстои да осезавам света, досетих се как ще оценявам хората около себе си от сега нататък.

И разбрах какво трябва да стане.

Не се сърди, Ваньо... С някаква част от здравомислието си долавям, че това е предателство спрямо теб, спрямо реалния физически свят с неговите борби, спрямо участието, което бих могъл да взема в тях. Но вече не мога да направя друго.

А сега — сбогом, всяка секунда живот ми донася болка, по-страшна от физическата. Приеми моето състояние за ненормалност, живея и работи — виталертонът трябва да се изследва докрай. Нали и животните също нуждаят от лечение? Те не са обременени с разум и докосването до съвършенството няма да ги убие. Приеми станалото като смърт на Христов фанатик, който умира от кръстните си рани.

Твой Асен“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.